№ 233 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 26

1904

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 26 № 233

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կրաւորական վերաբերմունք.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Երաժշտական դպրոցի դահլիճի բացումը. Հայոց Թատրոն. Հայոց ներկայացումները Բագւում. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի շուրջը.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔ

Այն տեղեկութիւնները, որոնք հասել են մեր ձեռքը, ցոյց են տալիս, որ մեր գաւառական ընտրողները դեռ շատ են անինքնուրոյն և երկչոտ։ Գիւղացիներին չէ աջողվում տանուտէր ընտրել ազնիւ և ժողովրդասէր անձնաւորութիւններին։ Առաջվայ պէս հրապարակ են մղվում գիւղի այն ուժեղները, որոնց ձեռքում տարիներ շարունակ կաշկանդված մնացել են գիւղական գործերը։ Այն գիւղերը, որտեղ տանուտէրը ներկայանում է իբրև անվնաս անձնաւորութիւն, համարում են իրանց գոհ վիճակի մէջ, որովհետև շատերը ամենևին չեն մտածում օգուտների մասին, միայն թէ վնասներ չը լինեն։

Ինչը կարող է զսպել գիւղական գործավարներին, հարցնում են մեր թղթակիցները։ Հարցը մեծ հարց է և կապված է մեր իրականութեան պայմանների հետ։ Ամենայն դէպս՝ մեր գիւղական բանիմացները կարող են որոշ չափով զսպել իրանց գործողներին, եթէ կը հսկեն նրանց գործունէութեան վրա, կը պահանջեն հաշուետուութիւն, կը քննեն նրանց գործերը հասարակական ժողովներում և եթէ կը խրախուսեն ու օրըստօրէ առաջ կը քաշեն այն անձերին, որոնց մէջ տեսնում են եռանդ և անձնուիրութիւն գործելու շիտակ ճանապարհով։

Գիւղական հասարակական ժողովները, որոնք այժմ խաղալիք են դարձել ուժեղների ձեռքին և ունեն ձևական նշանակութիւն, այն ժամանակ կը սկսեն ներգործական դեր կատարել և կը դառնան մի տեսակ քննիչ դատարան գործողների համար։ Օրէնքը տալիս է գիւղական համայնքին իրաւունք հսկելու և կարգադրելու իր գործերը։ Եւ ցաւալի է, եթէ համայնքի մէջ շատ չեն ինքնուրոյն և բանիմաց անձերի թիւը, որոնք ընդունակ լինէին կազմակերպել գիւղական գործերը հասարակաց օգտին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Ռուս-ճապօնական պատերազմը ամենից առաջ ջնջեց այն նախապաշարմունքը, թէ քաղաքակրթութիւնը մատչելի է միայն սպիտակ ցեղերին։ Երկար ժամանակ եւրոպացին համոզված էր, որ իր դարաւոր նուաճումները գիտութեան շրջանում երբէք չէ կարող հասկանալի լինել «ստորին» ցեղերին, այսինքն մարդկութեան այն ահագին մասին, որ կաշուի ուրիշ գոյն ունի—դեղին, սև կամ կինամոնի։ Ճապօնիան ցոյց տուեց, որ մի որ և է 40—45 տարվայ մէջ դեղին ցեղը այնպէս լաւ կարող է իւրացնել եւրոպական քաղաքակրթութիւնը, որ կատարեալ անակնկալութիւն դառնայ աշխարհի համար։ Ճապօնա-չինական պատերազմի ժամանակից Եւրոպայում աւելի սպառնալից կերպարանք ստացաւ «դեղին վտանգ» անունով հասկացողութիւնը։ Գերմանական կայսր Վիլհելմը կոչ էր անում Եւրոպայի ազգերին, որ վախենան այդ վտանգից և կազմակերպվեն նրան դիմադրելու համար։

Բայց ի՞նչ է «դեղին վտանգը», ի՞նչ կերպարանքով է նա ներկայանում արևմտեան աշխարհին։

Ճապօնիան, որքան էլ արագ իւրացրած լինի քաղաքակրթութիւն, մի փոքր երկիր է, որ 46 միլիօն ժողովուրդ ունի։ Նա չէ կարող ահագին բանակներ հանել իր միջից և նուաճողական արշաւանքներ տարածել դէպի Արևմուտք։ Ուրիշ բան է դեղին ցեղի այն վիթխարի ներկայացուցիչը, որ կոչվում է Չինաստան։ Սրա ազգաբնակութիւնը հասնում է 400 միլիօնի։ Այսօր այդ ազգաբնակութիւնը բնած է, իր հին աւանդութիւններով է ապրում, չունի պետական և զինուորական նոր կազմակերպութիւն, ուստի և թոյլ ու անվնաս է միւս երկիրների համար։ Բայց կը գայ ժամանակ, նա էլ կը զարթնէ, կիւրացնէ քաղաքակրթութիւնը, կը կազմակերպվի իբրև պետութիւն նոր հիմքերի վրա։ Այդ ժամանակ էլ ահա կիրականանայ «դեղին վտանգը»։ Իր ազգաբնակութեան թւի համեմատ Չինաստանը այն ժամանակ կունենայ 15—20 միլիօն զօրք և եթէ բաւականանան նրան նրա դրամական միջոցները, այդ ահռելի բանակից կարող է 7—10 միլիօն զօրք ուղարկել Եւրոպայի վրա։ Եւ որովհետև եւրոպական պետութիւնները նոյն իսկ այդ արշաւանքի առաջ էլ չեն միանայ իրար հետ, ուստի տեղի կունենայ այն, ինչ մի քանի անգամ պատահել է պատմութեան մէջ։ Ասիան կը կործանէ Եւրոպան, քաղաքակրթութեան աւերակները կը փռվեն չինական բանակի ոտների տակ։ Մնացածը կարելի է հեշտ երևակայել. թէ ինչ սարսափներ կը տեսնեն Եւրոպայի սպիտակ ազգերը—ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է։

Ահա ինչ է «դեղին վտանգը»։ Նրան հաւատում են Եւրոպայում, հաւատում են մանաւանդ այժմ, ռուս-ճապօնական պատերազմի ժամանակ, երբ դեղին ցեղի մի մեծ հատուածը երևան է եկել իբրև մի զօրեղ և ընդունակ թշնամի։ Համարեա օր չէ անցնում, որ «դեղին վտանգի» մասին խօսք չը լինի։ Մի ամբողջ մեծ գրականութիւն է կազմվել այդ հարցի շուրջը, և այնու ամենայնիւ, վերջին խօսքը դեռ չէ ասված և շուտ էլ չի ասվի։ Կը լինի՞ «դեղին վտանգ» թէ ոչ։ Գուշակութիւններ են կատարվում ոչ թէ կախարդական միջոցներով, այլ լուրջ տնտեսական, քաղաքական և պատմական ուսումնասիրութիւնների վրա։ Կարծիքները շատ տարբեր են։ Հաւատացողների հետ կան բազմաթիւ անհաւատներ։ Դրանցից մէկը, պ. Դօբրօխոտօվ, «Рус. Вѣд.» լրագրում մի ընդարձակ յօդուածով ապացուցանում է, որ Չինաստանը «դեղին վտանգի» ներկայացուցիչ չէ կարող լինել։ Շատ հետաքրքրական են նրա ապացոյցները։

Նախ և առաջ Չինաստանը, քաղաքակրթվելուց յետոյ, այլ ևս չէ կարող ներկայ իր սահմանները պահպանել։ Սխալ են կարծում, թէ 400 միլիօն ազգաբնակութիւնը մի միապաղաղ միանման ազգութիւն է կազմում։ Ներկայ Չինաստանը մի քանի մեծ ազգագրական խմբերից է կազմված, և եթէ այդ տարբեր ազգութիւնները այսօր ապրում են մի կառավարող ձեռքի տակ, պատճառն այն է, որ նրանք զարգացած չեն, հաւատում են, թէ չինական կայսրը «երկնքի որդի» է։ Լուսաւորութեան և քաղաքակրթութեան մասնակից լինելուց յետոյ նրանք, ի հարկէ, կը բաժանվեն և այժմ այնքան սարսափ ազդող Չինաստանը կը քայքայվի։ Այդ խորտակումը ճակատագրական է և նրան արգելել չէ կարող ոչ մի քաղաքագիտական նրբամտութիւն, ոչ մի դաշնակցութիւն։

Այնտեղ—ասում է յօդուածագիրը,—ուր շատ բազմատեսակ տարրեր մի ամբողջութիւն են կազմում, միմեանց հետ կապված լինելով մեքենաբար, այն էլ մի իշխանութեան ձեռքով, որ պահպանում է բիւրոկրատական կոպիտ կամայականութիւնը և չէ կարողանում նոյն իսկ շրջապատել իրան գէթ զինուորական վեհութեան արտաքին փայլը, այնտեղ շատ շուտ ժամանակում չի մնայ և ոչ մի տարր՝ առողջ և անկախ գոյութեան համար։

Ապա՝ պէտք է նկատի առնել չինական ժողովրդի խաղաղասիրութիւնը։ Չինացին շատ ընդունակ է կուլտուրական աշխատանքի, բայց ատելով ատում է պատերազմը։ Խաղաղ պարապմունքները չինացու աստուածացրած իդէալն են։ Բայց կարող են ասել, թէ այն, ինչ չեն թոյլ տալիս բնական հակումները, կարող է և պիտի հարկադրէ անել տնտեսական երկաթէ օրէնքը։ Չինաստանի ազգաբնակութիւնը այնքան խիտ է, որ կամայ-ակամայ պէտք է, որ նա մտածէ ուրիշ երկիրներում իր համար գործելու և ապրելու ասպարէզ գտնել։ Այս անհրաժեշտութիւնն էլ կը ստիպէ խաղաղասէր չինացուն նուաճողական բնազդներ իւրացնել։ Սակայն այս առարկութեան դէմ յօդուածագիրն ասում է, որ «չափից վեր խիտ բնակութիւն» տերմինը առհասարակ պէտք է հեռացնել գիտութիւնից։ Չինաստանը այնքան խիտ չէ բնակեցրած, ինչպէս շատ եւրոպական պետութիւններ։ Բելգիան, Անգլիան, Գերմանիան աւելի խիտ ազգաբնակութիւն ունեն, մի և նոյն ժամանակ նրանց հողերը պտղաբերութեան կողմից շատ յետ են Չինաստանի հողերից։ Բացի դրանից, հողի պակասութիւնը, ազգաբնակութեան խտութիւնը դեռ այնքան ահագին նշանակութիւն չունեն մեզ հետաքրքրող հարցի մէջ։

Բնութիւնը, միջավայրը չեն կերակրում մարդուն,—ասում է յօդուածագիրը.—մարդը ինքն է իրան կերակրում, իսկ բնութիւնը նրան տալիս է սկզբնական նիւթ գործունէութեան համար, որի նպատակն է կերակրվելու բնազդին յագուրդ տալը։ Մէկին կերակրել հեշտ է, քան տասին,—այս ճիշդ է։ Բայց տասը մարդ կարող են կերակրվել այնպիսի պայմանների մէջ, ուր մէկը անպատճառ կը մեռնէր սովից։ Ընտանիքը մի այնպիսի խումբ է, որին կերակրում է մի հատ մշտապէս աշխատող ոյժ—հայրը, իսկ արհեստանոցը մի այնպիսի խումբ է, որ ինքն իրան կերակրում է, յաճախ ուրիշներին էլ է կերակրում։ Կերակրելու գործում դեր խաղում են ոչ միայն բնական պայմանները, ոչ էլ միայն միջավայրը։ Եթէ միայն միջավայրը կերակրէր մարդուն, այն ժամանակ բաւական կը լինէր հաշուել թէ մարդկանց ինչ թիւ կարող էր կերակրել այս կամ այն երկիրը—և հարցը վճռված կը լինէր։

Եթէ այդպիսի հաշիւ հաստատված էլ լինէր, նա, այնուամենայնիւ, մի մշտական, հաստատուն բան չէր ներկայացնի, այլ պիտի փոփոխվէր իւրաքանչիւր երկրի տնտեսական, քաղաքական հանգամանքներին նայելով։ Յայտնի քանակութեամբ մի հող մի երկրում կարող է ապրեցնել աւելի շատ մարդկանց, քան մի ուրիշ երկրում։ Տարբերութիւնը հողի յատկութիւններից չէ կախված, այլ այն երկրում տիրող կարգերից։

Եթէ մարդկութիւնը ինքն է իրան կերակրում, կերակրվելու հարցի ուսումնասիրութիւնը պիտի աւելի ևս բարդվի, որովհետև մարդկային գործունէութիւնը կախված է բազմաթիւ այլատեսակ պայմաններից։ Այստեղ անհրաժեշտ է նկատի առնել և պատմութիւնը, և՛ բարոյականութիւնը։ Դեռ չեն որոշված ոչ բացարձակ, ոչ էլ համեմատական թւանշաններ, որոնք ցոյց տային թէ այս ինչ երկիրը պէտք է չափից վեր բնակեցրած համարել։ Ռուսաստանում իւրաքանչիւր քառակուսի վերստի վրա ապրում են 12 հոգի և այդ թիւը այնքան չափազանց խտութիւն է համարվում, որ ամեն տարի մօտ երկու հարիւր հազար մարդիկ գաղթում են Սիբիր, մինչդեռ Ֆրանսիան նոյն այդ տարածութեան վրա կերակրում է 75 հոգի, առանց հարկաւորութիւն զգալու ծառի կեղև գործ ածել հացի հետ խառնելու համար։

Մի երկրի բազմամարդութեան և այդ երկրից դուրս եկող գաղթականութեան մէջ ոչ մի ուղղակի կապ գտնել չէ կարելի։ Այսպէս է և Չինաստանը։ Եթէ այնտեղից բիւրաւոր մարդիկ գնում են Ամերիկա և մտադիր են դեռ Եւրոպա էլ անցնել, դրա պատճառը հողի պակասութիւնը չէ, այլ այն քաղաքական կարգերը, որոնք տիրում են երկրի մէջ։ Չինացին շատ լաւ զգում է, որ եւրոպական կամ ամերիկական մի քաղաքում նա շատ լաւ է ապրում, քան իր հայրենիքում։ Նրան մեծ արտօնութիւններ են խոստանում Նոր Գվինէայում, ուր նա կարող է հողի տէր դառնալ, տեղացիների կողմից թոյլ մրցութեան հանդիպել և ուր կան բոլոր հանգամանքները, որ նա առաջաւոր կուլտուրական տարր կազմէ։ Բայց նա այդտեղ չէ գնում։ Չինացիներին նոր երկիրներ, նոր սահմաններ չեն հարկաւոր, այլ նոր հիմնարկութիւններ և ուրիշ բարքեր։

Այսպէս ահա, ռուս հետազօտողի կարծիքով, «դեղին վտանգ» չը կայ և չէ կարող լինել։ Սպիտակ ցեղերը, արևմուտքը կարող են հանգիստ մնալ, որ մօնղօլական սոսկալի արշաւանքը այլ ևս չի կրկնվի, սարսափ ու աւերանք տարածելով կուլտուրական ծաղկած երկիրներում։ Դեղին Ասիան—դա այն ուրուականը չէ, որ ստեղծել է եւրոպացի մարդու վախեցած երևակայութիւնը։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ԴԱՀԼԻՃԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Թիֆլիսի երաժշտական դպրոցը այժմ ունի սեփական դահլիճ համերգների համար։ Դա մի գեղեցիկ, նրբակերտ դահլիճ է դպրոցի շինութեան մէջ։ Զարդարանքները միացրել են կլասիքականը ժամանակակից ոճի հետ. գոյները մեղմ են, փայփայող. ձայնը հնչվում է և տարածվում գոհացուցիչ կերպով։

Դահլիճի բացումը տեղի ունեցաւ կիրակի, նոյեմբերի 24-ին, մեծ հանդիսաւորութեամբ։ Ներկայ էր բացման Մեծ Իշխան Կօնստանտին Կօնստանտինօվիչ, որը փոխ-նախագահ է կայսերական երաժշտական այն ընկերութեան, որի հովանաւորութեան տակ գտնվում է Թիֆլիսի երաժշտական դպրոցը։ Ներկայ էին Վրաստանի եկզարխը, Թիֆլիսի թեմի հայոց առաջնորդը, նահանգապետը, պաշտօնական անձինք, մամուլի ներկայացուցիչներ և երկու սեռի բազմաթիւ հասարակութիւն։

Մաղթանքից յետոյ կարդացվեց կայսերական երաժշտական ընկերութեան կողմից թուղթ, որի մէջ ընդգծված էր Թիֆլիսի դպրոցի վարչութեան եռանդուն գործունէութիւնը։ Այնուհետև կարդացվեցին այդ դպրոցի համառօտ պատմութիւնը և այն անձանց ցուցակը, որոնք նուէրատուութիւններ են արել դպրոցի սեփական շինութեան և կօնցերտային դահլիճի զարդարանքների վրա։ Դպրոցի շինութիւնը՝ հողի գնման ծախքերի հետ միասին՝ նստել է 123,000 րուբլուց մի բան աւելի։ Կօնցերտային դահլիճի զարդարելը վերցրած է եղել իր վրա Կ. Ալիխանեան, որ նուիրել է դպրոցին 18,000 րուբլի։

Շնորհաւորութիւններ և բարեմաղթութիւններ մատուցին դպրոցի վարչութեան Թիֆլիսի արտիստական և հայոց դրամատիկական ընկերութիւնները յատուկ ներկայացուցիչների միջոցով, դպրոցի ուսուցչական խումբ, բացի այդ հեռագիրներով զանազան հիմնարկութիւններ և անձինք։ Արտիստական ընկերութեան կողմից խօսեց պ. Օպօչինին, իսկ հայոց դրամատիկական ընկերութեան կողմից՝ բժիշկ Ա. Խատիսեան։

Վերջումը դպրոցի աշակերտական խումբը, դիրեկտոր Նիկօլաեվի ղեկավարութեամբ, երգեց և նուագեց երեք երաժշտական գործ և կայսերական հիմնը։ Երաժշտական գործերի համար Օպօչինին գրել էր, իսկ Նիկօլաեվ յօրինել երաժշտութիւն։ Հասարակութիւնը գոհ մնաց թէ երաժշտութիւնից և թէ նրա կատարումից։

Կօնցերտային դահլիճը պէտք է ծառայէ համերգների համար։ Եւ երէկ, նոյեմբերի 25-ին, տեղի ունեցաւ առաջին կվարտետային համերգը։

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

Անցեալ շաբաթ, նոյեմբերի 23-ի երեկոյեան, դերասան պ. և տիկ. Արմէնեանները, սիրողների մասնակցութեամբ, Հաւլաբարում, Արաքսեանի թատրոնում ներկայացրին Եմին Տէր-Գրիգորեանի «Դամոկլեան Սուր» դրաման և Թէօդոր դը Բանվիլի «Համբոյր» կօմէդիա-ֆէէրիան՝ 1 գործողութեամբ։

«Դամոկլեան Սուրը» արդէն յայտնի է ընթերցողներին։

Թ. դը Բանվիլի «Համբոյրը» առաջին անգամն էր ներկայացվում Թիֆլիսում։ Թէօդոր դը Բանվիլը ռոմանտիկ շրջանից յետոյ ծագկող «պառնասեան» բանաստեղծութեան հայրերից մէկն է։ Պառնասեանները, գրականութեան մէջ «արուեստը արուեստի համար» դաւանանքի ներկայացուցիչներն են, գերազանցօրէն։ Բանվիլը՝ Թէօֆիլ Գոտիէի հետ բանաստեղծութեան մէջ մտցրեց նկարչութիւնը։ Թ. Գոտիէն, ինչպէս և Գրէնգուարի և Համբոյրի հեղինակը իրականութիւնից աւելի հետամուտ էին լինում ցնորքների, երազների և ֆանտազիաների, զգացումից, մտածումից աւելի, գոյների ակնախտիղ ճոխութեան ու յանգերի շքեղութեան։

Համբոյրը Բանվիլի սիրուն և Թեւաւոր ֆանտազիաներից մէկն է։ Վարագոյրը բացվում է անտառի վրա, ուր գարնանային առաւօտի Թարմութեան մէջ սոխակները հեռուից հեռու ձայն են տալիս միմեանց։ Զամբիւղը Թևին անցկացրած՝ մտնում է մի պիէրրօ՝ որի պաշտօնն է, ինչպէս ինքն է ասում, «սպիտակ լինել» և որը ծնված է միմիայն ծիծաղի համար։ Պիէրրօն բարի է և չէ ուզում առանց ընկերակցի ճաշակել ձեռք գցած մի շիշ պատուական գինին և համեղ կարկանդակը։ Նա վճռում է հրաւիրել առաջին պատահողին, Թէկուզ նա լինի ինքը՝ սատանան։ Նրա դիմացն է ելնում մի պառաւ վհուկ դողդոջուն և կոբաքամակ։ Պիէրրօն, Թէպէտև քիչ հիասԹափված՝ չէ վարանում նրան հիւրասիրելու։

Ուրախ ճաշն աւարտվում է։ Վհուկը՝ գոհ ու կազդուրված՝ մի վերջին ծառայութիւն է խնդրում իր հիւրընկալից, որը երդվում է կատարել այն՝ ինչ վեր չէ իր կարողութիւնից։

Պառաւը պահանջում է... մի համբոյր։ Պիէրրօն՝ որ իր կեանքում երբէք չէ ճանաչել համբոյրի քաղցրութիւնը, ԹԹվացնում է երեսը. «ինչ մԹԹէ պէտք է այս սարսափելի պառաւով սկսել»։ Պիէրրօն՝ ակամայ, հազիւ շրԹնեբը մօտեցնում է վհուկին, երբ նա յանկարծ կերպարանափոխվում է մի հրաշագեղ յաւերժահարսի, փէյի։ Շլացած Պիէրրօն լսում է, Թէ ինչպէս այդ յաւերժահարսը՝ մի կախարդի սէրը մերժած լինելու պատճառով՝ դատապարտվել էր ման գալ տարիներ ու տարիներ պառաւի զզուելի դիմակի տակ, մինչև որ նրան աջողվէր ստանալ մի բոլորովին անաբատ մարդու առաջին համբոյրը։ Այժմ որ փրկարար համբոյրը ստացել է, յաւերժահարսը ցանկանում է Թռչել դէպի իր քոյրերը և նրանց հետ ներդաշնակ երգերով Թափառել անտառի խորքում...

Իսկ ինչ վերաբերում է խաղին, Արմէնեան ամուսինները ստացան շատ ծափեր, և Հաւլաբարի բեմին յատուկ՝ միամիտ ուր քիչ տաբօրինակ հիացման արտայայտութիւններ— գզակներ՝ իրանց ոտքերի տակ։ Մեր դերասանները, մանաւանդ այժմ, երբ մինչև յունվար բաւական ազատ ժամանակ ունեն, լաւ կանէին ժողովրդին՝ երբեմն երբեմն վայելել տալով ճշմարիտ Թատրոնի մաքուր զուարճութիւնը։ Պ. Արմէնեան՝ ամուսնու դերը տարաւ մեծ աջողութեամբ, Թէև պարոնի խսկական ամպլուան բոլորովին ուրիշ է։ Պ. Արմէնեան մեր բեմի համար մի Թանկագին ույժ կարող է լինել միայն այն ժամանակ, երբ դրամատիքական զօրեղ դերերի մէջ չի փնտրի իր շնորհքի կատարեալ արտայայտութիւնը։ Նա մեր դերասանների մէջ ան հաւասարելի կը լինի, եԹէ դուրս գայ միայն սալօնական սիրահարի դերերում։

Իսկ գալով տ. Արմէնեանի, երկու տարվայ ընԹացքում նա ահագին առաջադիմուԹիւն է արել։ Նա մեծ ապագայ է խոստանում։ Ֆիզիքական բարեմասնուԹիւններով հարուստ, նա օժտված է և դերասանական գլխաւոր ձիրքերից մէկով՝ ճոխ և արտայայտիչ միմիկայով։ Դժբաղդաբար նա իր ձայնի մէջ դեռ ևս չէ կարողանում գտնել բաւական տաք ու Թափանցող շեշտ։ ԵԹէ յարգելի տիկինը կարողանայ, յաճախակի և ուշադիր մարզանքով՝ իր ձայնի շեշտը կակուղ ու փայփայիչ դարձնել, առանց չափազանցուԹեան, նա կը լինի մեր բեմի աստղերից մէկը։ Պէտք է խոստովանել սակայն, որ հոգեկան բուռն յուզումների րօպէին, նա այնպիսի անկեղծ, խորունկ շեշտեր ունեցաւ, որ ուժգնօրէն ցընցեց սրահը։ Անկասկած, տիկին Դուրեան-Արմէնեանը կոչված է մեր Թատրոնի լաւագոյն ույժերից մէկը լինելու, եԹէ նա շարունակէ բարեխղճուԹեամբ զարգացնել իր բնատուր կարողուԹիւնները։

Տ. Զաւէն

ՀԱՅՈՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԲԱԳՎՈՒՄ

(Նամակ Բագուից)

—

Հոկտեմբերի 22-ին հայոց դրամատիքական խումբը ներկայացրեց իշխան Սումբատովի «Շղթաներ» դրաման 4 գործողութեամբ։

Պէտք է ասած, որ Բագուի հայ հասարակութիւնը սկսել է վերջապէս յաճախել ներկայացումները. անցեալ անգամ երբ խաղացվում էր «Դաւաճանութիւն» լեգենդան, Թատրոնում ասեղ գցելու տեղ չը կար. այս անգամ էլ հանդիսականների Թիւը քիչ չէր։ Ի հարկէ, կարելի է միայն ուրախանալ։ Բայց դառնանք ներկայացման. ես չեմ պատմի «Շղթաներ» դրամայի բովանդակութիւնը, որը քիչ Թէ շատ յայտնի է մեր հասարակութեան. ուրեմն անցնենք դերակատարներին։ Տ. Սիրանոյշ՝ Նինա Ալէքսանդրօվնա Վօլինցեվայի դերում խաղում էր զգացված. միայն մի տեղ յարգելի դերասանուհին մեզ երևաց անբնական, այն է 3-դ գործողութեան մէջ Նիւտայի հետ տեսնվելու ժամանակ. չէ՞ որ մի մայր, որը տեսնում է իր Թողած աղջկան, 12 տարուց յետոյ, պէտք է, որ սաստիկ զգացված լինի. արտաքուստ այդ չէր նկատվում յարգելի դերասանուհու մէջ։ Ստեփանեան՝ Սերգէյ Վլադիմիրովիչ Վօլենցովի դերում վատ չէր և կատարեց իր ծանր դերը մինչև վերջ մտածված և կենդանի։

Առանձին ուշադրութեան արժանի էր օր. Քնարիկ—Օլգա Նիկօլաէվնա Գարանինայի դերում, որը նա խաղաց անբիծ և զգացված, այնպէս որ Թողեց շատ լաւ տպաւորութիւն հանդիսականների վրա։ Վատ չէր և տ. Նոնիկեան Նիւտայի դերում. առհասարակ տ. Նոնիկեանը շատ աջող է ներկայացնում միամիտ օրիորդների և տիկինների տիպարը։

Տ. Փառանձեմ Օլգայի մօր դերում շատ կենդանի էր խաղում, գուցէ և չափազանց կենդանի, բայց և այնպէս վատ չէր։

Վրոյրը Սվորոստնեվի դերում շատ աջող էր, չը նայած որ այդ դերը շատ փոքր է և երկրորդական ըստ դրամայի։ Վատ չէին Տ. Մ. Ստեփանեան (Կուրչինի կնոջ դերում) և Բեբոյեան (գեներալ Կուրչինի դերում)։ Պետրոսեան Պրօպօրևի դերում շատ բնական էր և խաղում էր շնորհալի։

Արշակ Առաքելեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Պաշտօնական տեղեկութիւնների համաձայն՝ Բագւում հոկտեմբերի 16-ին խօլերայով հիւանդացել են 3 հոգի (բոլորն էլ ռուս)—մեռնողներ չեն եղել. 17-ին հիւանդացել է 1 հոգի (ռուս)—մեռնողներ նոյնպէս չեն եղել։ Բալախանիում հոկտեմբերի 14-ից մինչև 16-ը հիւանդացել են 7 հոգի, որոնցից մեռել են 4 հոգի։ Շամախու Գիւրջեվան գիւղում հոկտեմբերի 15-ին հիւանդացել են 2 հայ և երկուսն էլ մեռել մի և նոյն օրը։

—

Հաստատ աղբիւրից տեղեկանում ենք, որ Կովկասում շատ լաւ յայտնի պրօֆէսօր Մառը Շնորհի և Նոր-Տարվայ արձակուրդներին մտադիր է Պետերբուրգից գալ Բագու և իր մասնագիտութիւնից 3—4 դասախօսութիւններ կարդալ հասարակութեան համար։

—

Ստացանք 1) Երկասիրութիւններ Ռափայէլ Պատկանեանի, հատոր երրորդ, (հրատարակութիւն Նոր-Նախիջևանի), տպված է Ռօստով 1904 Թ. գինն է 1 րուբլի։ Այս հատորը հրատարակված է իբրև երրորդ լրացուցիչ մաս Ռափայէլ Պատկանեանի «Երկհատոր ընտիր երկասիրութիւնների», որ լոյս է տեսել 1893 Թ.։ Գրքին կցված է Պատկանեանի մահարձանի նկարը և բաղկացած է 391 քառածալ էջերից և պարունակում է հանգուցեալ բանաստեղծի գրած ոտանաւորները (մանկական և երգեր), ոտանաւորներ Նոր-Նախիջևանի բարբառով, արձակ գրուածքներ գրական լեզուով և բարբառով։ 2) Պատկերներ, Ա. Գեանջիցեանի Ա., Բագու, 1904 Թ. գինն է 10 կոպէկ։

—

Օդեսսայի լրագիրների ասելով՝ Օդեսսայի քաղաքապետ Նէյգարտը ներքին գործերի մինիստրութեանը ներկայացրել է մի փոքրիկ ծրագիր անցագրերի վերաբերող նեղութիւնները Թեթևացնելու և, առհասարակ, անցագրի պարտադիր լինելը ոչնչացնելու համար։ Նրա այդ առաջարկն ու դատողութիւնները համակրանքով են ընդունվել մինիստրութեան մէջ. ենԹադրում են, որ այդ հարցի մշակման ժամանակ, պ. քաղաքապետի մաքերն ու դատողութիւնները ծառայելու են իբր հիմք անցագրերին վերաբերող նոր օրէնքների։

—

Անուղղակի տուրքերի և ոգելից խմիչքներ ծախելու պետական վարչութիւնը հրաւիրել է հարբեցողութեան դէմ եղած հոգաբարձութիւնների և ընկերութիւնների ուշադրութիւնն այն բանի վրա, որ խիստ ցանկալի է հնար եղածին չափ ընդարձակ ծաւալով կրօնական և աշխարհական բովանդակութեամբ ընթերցանութիւններ կատարվեն ժողովրդի ամենալայն խաւերի համար։

—

Կայսրուհի Մարիա Ալէքսանդրօվնայի կոյրերի հոգաբարձութեան Կովկասեան բաժնի վարչութիւնը մեզ խնդրում է յայտնել, որ այս տարվայ սեպտեմբերի 1 ին բաժանմունքի արկղում կար 12362 ր. 15 կ., սեպտեմբերի ընթացքում ստացվել է 2,145 ր. 80 կ. եկամուտ, որ կազմել է նախընթացի հետ միասին 14,507 ր. 95. նոյն ամսում ծախսվել է 2,214 ր. 55 կ. և 1904 թւի հոկտեմբերի 1-ին մնացորդը եղել է 12,293 ր. 40 կ., որ զետեղված է զանազան վարկային հաստատութիւնների մէջ։ Հոգաբարձութեան ակնաբուժական հիւանդանոցում սեպտեմբերին ընդունվել են 383 նոր հիւանդ. դրանցով միասին՝ բոլոր այցելութիւնների Թիւը եղել է 2,311։ Մի և նոյն ժամանակում եղել է 240 օպերացիա։

—

«Տնօրխս Փուրցէլի» լրագրին հաղորդում են Ցխինվալուց, որ հոկտեմբերի 21-ին այնտեղ սպանված են գտել իր բնակարանում տեղական քննիչին։

—

«С. Зап. Край» Թերթն ասում է հետևեալը. «Փողային շուկայի ծանր դրութիւնն ազդում է և Լօձի վրա։ Տնտեսական ճգնաժամը յատկապէս աւելի զօրեղ կերպով զգում են բանւորները, որոնց մեծ մասը փողոց են նետված և տանից մի կտոր հացի են մնացած։ Ոչ մի տեղ, ոչ մի ուրիշ խօսակցութեան նիւթ չը կայ բացի զանազան սնանկութիւններից, այս ու այն յաճախ շատ հաստատուն ձեռնարկութիւնների և գործակալութիւնների կործանումից և այլ։ Թատրոնները և զուարճութեան ուրիշ վայրերը բոլորովին դատարկ են»։

—

Русскій Врачъ» լրագիրը հաղորդում է, որ ներքին գործերի մինիստրի զեկուցման համաձայն, հոկտեմբերի 1-ին Բարձրագոյն բարեհաճութիւն եղաւ Թոյլատրելու Պետերբուրգի կանանց բժշկական ինստիտուտն աւարտած կին-բժիշկներին կրելու կրծքի վրա այն նշանը, որ մինչև այժմ յատուկ էր տղամարդ բժիշկներին։

—

ՂԱՓԱՆԻՑ (Զանգեզուրի գաւառ) մեզ գրում են. «Այս տարի մեզ մօտ գողութիւնները և աւազակութիւնները չափազանց շատացել են. օր չէ անցնում, որ մի քանի եզ, գոմէշ, ձի ու կով չը տանեն։ Ամառը Վաչաքան գիւղի սարից քշել տարել են 4—5 հատ ընտիր ձիաներ։ Սեպտեմբերի սկզբներին Խլաթաղ գիւղից քշում տանում են ութ գոմէշ, որ չը տեսնված բան է և մինչև այժմս էլ չեն գտել։ Օխտար, Զորանլու, Հառաջաձոր, Խոտանան Նորաշենիկ ու Տրվենանց գիւղերից տարել 20 25 ապրանք, զարմանալին նա է, որ ոչ կորածներն են կարողանում գտնել և ոչ էլ գիւղերից մէկին յաջողվում է բռնել. միայն Թուրքարնակ Շարաղին գիւղում գիշերը եզները տանելու ժամանակ գիւղացիք յարձակվում են և գողերից մէկին տեղն ու տեղը սպանում հրացանով, իսկ մնացածները Թողնում են սպանվածին և փախչում»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Հիւսիսային ծովի միջադէպի առիթով։ Ինչպէս յայտնի է հեռագիրներից, Ֆրանսիան բարեկամական միջամտութիւն գործեց այն վէճի մէջ, որ ծագեց Ռուսաստանի և Անգլիայի մէջ Հիւսիսային ծովի միջնադէպի առիԹով։ Ֆրանսիայի այդ միջամտութեանը ի դէմս Լօնդօնի նրա դեսպան Կամբօնի, եւրոպական մամուլը մեծ նշանակութիւն է տալիս։ «Այդ հանգամանքով վէճը մտցնվում է նոր փազիսի մէջ», գրում է «Berl. Tag.» լրագիրը։ Անկասկած է, որ վէճը բաւական սուր բնաւորութիւն ստացաւ, եԹէ պէտք եղաւ երրորդ անձի միջամտութիւնը և այդ, ի հարկէ, առանց ռուսական կառավարութեան գիտութեան չէր։ Ռուսաստանը պատրաստ է գոհացում տալ Անգլիայի պահանջներին, որչափ այդ պահանջները վերաբերում են ներողութիւն խնդրելուն եւ դրամական վարձատրութեան աղէտի զոհերին եւ նրանց ընտանիքներին, բայց նա չէ ցանկանում համաձայնվել ցաւալի դէպքին պատճառ եղողներին պատժելու պահանջին, ոչ ևս երաշխաւորութիւն տալ Թէ ապագայում համանման դէպք չի պատահի։ Անգլիայի հետ պատերազմի բռնվելու կարելիութեան գերմանական լրագիրը չէ հաւատում, ենԹադրելով, որ Ֆրանսիան էլ հազիւ Թէ ցանկանայ ընկնել այնպիսի դրութեան մէջ, երբ ստիպված լինի Ռուսաստանի և Անգլիայի մէջ ընտրութիւն անել։ Չը նայելով սակայն այն հաւաստիացման, Թէ վէճը կը լուծվի խաղաղ ճանապարհով, անգլիական ծովապետութեան կարգադրութիւնները և նաւատորմի ռազմական դրութեան պատրաստելը իրանց կարգին առաջ են գնում։ Երկրագնդի զանազան անկիւններում ցրված անգլիական զրեԹէ բոլոր նաւատորմերին և զինանոցներին հրաման է տուած՝ պատրաստվել։ Գիբրալտարից հեռագրում են «Berl. Tageb.» լրագրին, որ Ջըբրանցքի նաւատորմը պատրաստվում էր պատերազմական գործողութիւնների համար հոկտեմբերի 27-ին (ն. տ.), մի քանի ականանաւեր մեկնեցին Տանժէր։ Բոլոր այդ կարգադրութիւնների նպատակն էր հարկաւոր դէպքում հնարաւորութիւն ունենալ յետ պահել ռուսական էսկադրան։ Պէտք է յուսալ, ասում է լրագիրը, որ գործը այդտեղ չի հասնի։

—Նոյն խնդրի առիԹով «Одес. Нов.» Թերթը գրում է, Թէ ամբողջ Եւրօպան անկեղծ հաճոյքի զգացումով կը լսէ այն լուրը, Թէ ռուս-անգլիական վէճը հարԹված է։ Թագաւոր Կայսրի հեռագիրը Էդուարդ Թագաւորին ամենից շատ, իսկ դրանից յետոյ Ֆրանսիայի գործունեայ միջամտութիւնը նպաստեցին այն բանին, որ պատերազմի վտանգը, որը դեռ երէկ անխուսափելի էր համարվում, բարեբախտօրէն անցաւ։ Թէ, ճշմարիտ, խաղաղութիւնը մազից էր կախված, դա երևում է Լօնդօնի պաշտօնական լրագիրների տոնից. այդպիսի լեզուով խօսում են միայն այն ժամանակ, երբ կամենում են ընդհարումն առաջ բերել։ Եւ ոչ մի կասկած չը կայ, որ եԹէ Բալֆուրի մինիստրութիւնը տրամադրված լինէր հասցնել գործը պատերազմի, նա իր կողմն կունենար ամբողջ Անգլիայի հասարակական կարծիքը. բայց Լօնդօնում, ըստ երևոյԹին, հնարաւոր չը համարեցին հասցնել գործը մինչև այդտեղ։ Անգլիայի ներգործական միջամտութիւնը ռուս-ճապօնական պատերազմի մէջ կունենար անխուսափելի հետևանք և Ֆրանսիայի միջամտութիւնը։ Սակայն վերջինիս մասնակցութիւնը պատերազմին այնքան անհաշտելի է Անգլիայի ամենակենսական շահերի հետ, որ ոչ միայն կառավարութիւնը, այլ և հասարակական կարծիքը չէին կարող կանգ չառնել այն աննկարագրելի բարդութիւնների առաջ, որոնց պէտք է հասցնէր այդպիսի պատերազմը՝ à quatre։ Ռուսաստանի շահերը ևս չէին կարող հաշտվել այդպիսի բարդութիւնների հետ։ Ինչ և իցէ, այդ բաժակը անցաւ մեզանից։

—Նոյն խնդրի մասին խօսելով, «N. Fr. Presse» Վիէննայի Թերթը ասում է. «Իր ճառի մէջ, որ արտասանեց Սօուտհեմպտօնում, անգլիական մինիստր-նախագահը յայտնեց, Թէ ռուսական կառավարութիւնը կարգադրել է, որ միջնադէպին մասնակից նաւերը մի քանի ժամանակ յետ պահվեն և այն օֆիցէրները, որոնք մասնակից են գործին, մինչև միջնորդ դատարանի ձեռքով խնդրի լուծումը, մնան և չը շարունակեն իրանց ճանապարհը։ Եւ իրօք, էսկադրայի այն նաւերը, որոնք նրա մօտ չեն եղել հոկտեմբերի 9-ին, անցան արդէն Գիբրալտար և ներկայումս գտնվում են հաւանօրէն Տանժէր։ Էսկադրայի մնացած մասը, ծովապետական նաւի հետ միասին, գտնվում են դեռ Վիգօում։

Պորտ-Արթուրի մասին «N. Fr. Pr.» լրագրին հեռագրում են Լօնդօնից. «Դրութիւնը Պորտ-Արտուրում բաւական կրիտիքական է. հոկտեմբերի 14-ին ճապօնացիները վերանորոգեցին միաժամանակ Կիկվանի, Էրլունգշանի և Սունգուշանի արևելեան ամրոցների յարձակումը։ Ռուսական բատարէաները լռեցրվեցին։ Երկօրեայ ռմբակոծութիւնից յետոյ ճապօնացիները գրաւեցին Էրլունշան և Սունգչու ամրոցները։ 15 ի գիշերը Պորտ-Արտուրը նորէց կրակի մէջ էր։ Մի ռումբ ընկաւ «Սեվաստօպօլի» վրա և մեծ աւերումներ գործեց. մի ուրիշ նաւ, որի վրա միաժամանակ ընկան երկու ռումբեր, խորտակվեց։

Ճապօնացիները նոր զօրքեր են ստանում։ Մուկդէնից «Русь» լրագրին հեռագրում են. «Շատ

որոշ տեղեկութիւններ ստացվեցին, թէ ճապօնացիներին մօտենում են և շուտով կը հասնեն 40—60 հազար զօրք: Դա շատ բարդացնում է և մեր գործը և դեռ երկար, հաւանօրէն, մենք ստիպված կը լինենք հոգ տանել բացառապէս մեր դիրքերի պաշտպանութեան մասին, եթէ շտապով մենք աջակից զօրքեր չը ստանանք: Բայց այդ ժամանակ էլ դժուար կը լինի ընդհանուր հրամանատարի գործը: Ճապօնացիները կարողացել են կառուցանել գրեթէ անառիկ ամրութիւններ և անհնարին կը լինի յաղթել նրանց ճակատից:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

24 հոկտեմբերի

ԼՕՆԴՕՆ, 22 հոկտեմբերի: (Րէյտէր): Վերջերեայ ճակատամարտի միակ արդիւնքն է Վանիւսան մարտկոցի առումը. Նա ճապօնացիների համար հիմք կը ծառայէ, որից նրանք կը փորձեն բերդը գրաւել շտուրմով՝ ռուսական դիրքերը ռմբակոծելուց յետոյ: Հոկտեմբերի 11-ին յայտարարվել էր, որ 12 ին լինելու է գլխաւոր շտուրմը: Լուսաբացին սկսվեց ռմբակոծութիւնը, որ տևեց մինչև ցերեկվայ ժամը 5-ը. այդ ժամանակ ճապօնական մի գունդ Էրլունգշանի արևելքից, մի ուրիշ գունդ արևմուտքից առաջ խաղացին, դուրս գալով խրամատներից: Նրանց գլխին թափվեցին ռուսական ռումբերը: Երբ ճապօնական արևելեան զօրախումբը հասաւ Էրլունգշանի մարտկոցի հողաթմբի գլխին, ռուսները պայթեցրին ստորերկրեայ ականը, և մի քանի ճապօնացիներ կտոր-կտոր եղած՝ նետվեցին մի քանի հարիւր մէտր հեռու, բայց և այնպէս ամրութեան գիծը առնվեց երեկոյեան ժամը 6 ին: Հոկտեմբերի 14-ին ռուսները կատաղաբար դուրս էին գալիս և յարձակվում Էրլունգշանի արևմտեան ճապօնական խրամատների վրա: Նոյն օրվայ գիշերը ռուսները 4 անգամ դուրս եկան և յարձակվեցին Էրլունգշանի արևմուտքի ճապօնական ամրութիւնների վրա: Այն փաստը, որ ճապօնացիներն իրանց բոլոր յարձակումներն արել են ցերեկով, ցոյց է տալիս ռուսական էլէքտրական ցոլացուցիչների աջող գործունէութիւնը և լուսաւորող ռումբերի ազդեցութիւնը:

ՍՕՖԻԱ: Ջեռնհաս շրջաններում տեղեկութիւն է ստացվել, որ թիւրք կառավարութիւնը նոր խիստ միջոցներ է գործադրում Մակեդօնիայի և Ադրիանապօլսի վիլայէթի բուլգար դպրոցների ուսուցիչների դէմ և նրանցից մի քանիսին ձերբակալում է, պատրուակ բռնելով, թէ կառավարութիւնը զեկուցումներ է ստացել մակեդօնական կօմիտէտների մեծամեծ գաղտնի պատրաստութիւնների մասին:

Կ. ՊՈԼԻՍ: Ժամանեցին մակեդօնական ժանդարմերիայի մէջ նշանակված 3 օֆիցէրներ: Սպասվում են 3 օֆիցէր էլ:

ԼՕՆԴՕՆ, 23 հոկտեմբերի: (Րէյտէր): Ճապօնիան վերջնականապէս վճռել է առնել 12,000,000 ֆունտստերլինգ արտաքին փոխառութիւն: Հաւանօրէն փոխառութեան մասերի պայմանաժամը կորոշվի այստեղի փողային շուկայի դրութեան և պատերազմի բեմում գործերի ընթացքի համեմատ:

ՍՏՕԿՀՕԼՄ: (Վօլֆ) Իշխանութեան վճռական յայտարարութեան համաձայն, օտար թերթերում տարածված այս բոլոր լուրերը, թէ շվէդական և նորվէգիական ջրերում գտնվում էին ճապօնական ականանաւեր՝—հիմքից բոլորովին զուրկ են:

ՏՕԿԻՕ, 22 հոկտեմբերի: (Րէյտէր): Հոկտեմբերի 21-ին միտինգում, որին մասնակցում էին 50,000 մարդ, միկադօի, բանակի և նաւատորմի պատւի համար արված ցոյցից յետոյ, ընդունված է հետևեալ վճիռը. ամեն մարդ իր գործունէութեան մէջ պէտք է լարէ իր ոյժերը, որ նպաստէ պատերազմը մղելու համար միջոցներ հայթհայթելուն, որպէս զի ամբողջ ազգի դրած նպատակին հասնեն, որքան էլ որ ժամանակ պահանջվի դրա համար:

ՊԱՐԻԶ: Պարլամէնտի երեկոյեան գրագմունքի վերջում նացիօնալիստ Սիվէտօնը խփեց զինւորական մինիստրի երեսին: Պարլամէնտը որոշեց ժամանակաւորապէս հեռացնել Սիվէտօնին, որ և բանի դուրս քշվեց դահլիճից: Սիվէտօնը խփեց զինւորական մինիստրի երեսին արտակարգ ոյժով, որից յետոյ ընդհանուր խառնակութիւն առաջացաւ: Ամբողջ մամուլը, չնչին բացառութեամբ, դատապարտում է Սիվէտօնի վարմունքը:—Դր. Կասանիակը վախճանվեց կոյր աղիքի բորբոքումից:

ՄՈՒԿԴԷՆ, 22 հոկտեմբերի (Սեփ. Թղթ.): Վերջին երկու օրերը ճապօնացիներն առաջընթացութեան փորձեր չեն արել. Նրանք շարունակում են գնդակոծել մեր դիրքերը:

ԴԱՋԵԱՊՈՒ, 23 հոկտեմբերի: (Սեփ. Թղթ.): Ամեն օր տեղի է ունենում աննշան թնդանօթաձգութիւն: Երկու բանակները կանգնած են իրար հետ անմիջական շփման մէջ:

ՏԱՆԺԷՐ, 23 հոկտեմբերի: (Րէյտէր): Ռուսական ամբողջ նաւատորմը, երկու ածխատարներ և լողացող հիւանդանոցը հետը, ծով դուրս եկան, ուղևորվելով դէպի Ատլանտեան ովկիանոս:

ՏՐՕԻՑԿՕՍԱՎՍԿ: Ուրգայից հաղորդում են, որ այնտեղ լուր է ստացվել, թէ Տիբէտի դալայ-լաման գնում է Ուրգա, ուր կը լինի մի ամսից յետոյ: Մօնգօլները պատմում են, որ նա կը տեղաւորվի Գանդանում, Արևմտեան լերան վրայի մենաստանում, ուր նրա համար բնակարան են պատրաստում:

ՊԱՐԻԶ: Գեներալ Անդրէն Կօմբին հաղորդեց, որ իր երեսին ստացած երկու հարուածներն այնքան ուժեղ էին, որ սկզբում իրան թւաց թէ ատրճանակի երկու գնդակ կպան իրան:

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ: Ջնջվեց վարսակի արտահանութիւնն արգելող օրէնքը:

ՄՈՒԿԴԷՆ, 23 հոկտեմբերի: (Սեփ. Թղթ.): 30,000 ի չափ չինացիներ եկան հարաւից, փախչելով ճապօնացիների ճնշումներից: Հակառակորդի գործունէութեան շրջանում եղած գիւղերը բոլորովին դատարկվել և կործանվել են: Դաշտերի վրա եղած պաշարները տարել են ճապօնացիները: Փախստականների թիւն աւելանում է. նրանք գանգատվում են ցրտից և կերակրի պակասութիւնից և խնդրում են չիմացնել, որ իրանք դասալիքներ (դէզերտիրներ) են:

ՍԱՅԳՕՆ (Հավաս): Ցիկլօնը աւերեց Պուլօ և Կօնդօր կղզիները, Հօխինխինի նահանգից արևմուտք:

ՎԻԷՆՆԱ: Ինսբրուկում ցոյցը կրկնվեց և շարունակվեց մինչև երեկոյ:

ԼԻՒՑԵՐՆ: Շվէյցարա-գերմանական առևտրական դաշնագիրը ստորագրվեց:

ՊԱՐԻԶ: Բժշկի պնդմամբ, զինւորական մինիստր Անդրէն դուրս չէ գալիս տնից, թէև ուռուցը, ըստ երևոյթին, ծանր չէ: Թեթև տենդ երևաց: Անդրէն ստացաւ ցաւակցութեան բազմաթիւ արտայայտութիւններ բոլոր կուսակցութիւնների անդամներից:

ՎԻԷՆՆԱ: Կայսրը մեկնեց երկարատև բնակութեան համար՝ Բուդապեշտ:

ՎԻԷՆՆԱ (Բերլինի վրայով): Կերբերը ներկայացրեց կայսրին մանրամասն զեկուցում Ինսբրուկի դէպքերի մասին: Կառավարութիւնը կը հրամայէ կանգնեցնել իտալական դասախօսութիւնների ընթերցումը: Կաբինէտի դրութիւնը վերին աստիճանի լուրջ է:

ԿԻԵՎ: Յայտարարված է նոր ընդունելութիւն կամաւորների, որոնք կը ցանկան գնալ Հեռաւոր Արևելք: Ընդունվում են նաև զինւորական ծառայութեան մէջ չը գտնվողները, 21 տարեկանից ոչ փոքր:

ԿԻԼ, 23 հոկտեմբերի: (Բեռլինի վրայով): «Երմակ» սառցահատը մտաւ Կիլի նաւահանգիստը, ապաստան որոնելով: Նաւը լուրջ վընասվածք ստացաւ և չը կարողացաւ հասնել Լիբավի նաւահանգիստը:

24 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Գեներալ-լէյտէնանտի աստիճան տրվեց 7-րդ արևելեան սիբ. դիվիզիայի հրամանատար Կօնտրատենկօին և կօզակային բրիգադայի հրամանատար Միշչէնկօին, վերջինիս տալով գեներալ-ադիւտանտութիւն: Գեներալ մայօր Րազօզան նշանակվեց 3-րդ զինւորական կօրպուսի շտաբի պետ, գեներալ մայօր Վալուեվ—6-րդ զինւորական կօրպուսի շտաբի պետ:

ՎԼԱԴԻՎՕՍՏՕԿ, 23 հոկտեմբերի: Գիշերվայ ժամը 4-ին սաստիկ փոթորիկ եղաւ, իսկ յետոյ, երէկ գիշեր ձիւն եկաւ:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ: (Րէյտէր): Րուզվէլտը հրատարակեց մի յայտարարութիւն, որով հերքում է իբրև գիտաւորեալ ստութիւն՝ Նախագահութեան դիմօկրատիական թեկնածու Պարկէրի մեղադրանքները: Վերջինս հրապարակային ճառերի մէջ մեղադրել էր Րուզվէլտին այն բանի մէջ, թէ նա իբր տրեստներից կաշառքներ է վերցրել:

ԴԱՆԴՋԵԱՊՈՒ: (Սեփ. Թղթ:): Հոկտեմբերի լոյս 22-ի գիշերը կամաւորները իրարանցումն առաջ բերին Ջանլինզա գիւղերի դիրքերի վրա: Կամաւորները հեռացան, կորուստներ չը կրելով:

ԽՍՊԱՐՏԷԼ ՀՐՈՒԱՆԴԱՆ, 23 հոկտեմբերի: (Րէյտէր): Առաւօտեան ժամը $8^{1}/_{2}$-ին, արևմուտքի ուղղութեամբ անցաւ ռուսական էսկադրան, բաղկացած հինգ զրահաւորներից, հինգ կրէյսէրներից, երկու փոխադրանաւերից, մի հիւանդանոցային նաւից և ուտեստով ու ածխով բեռնաւորված մի նաւից:

ԲԻԶԵՐՏԱ, 23 հոկտ. (Հավաս): Հասան հականականաւ «Բօդրին», «Բէզուպրէչնին» և «Բլեստեաշչին»:

ՎԻԷՆՆԱ: Իտալական դպրոցները Ինսբրուկում փակելու հրամանը դուրս չեկաւ, սակայն իտալացի ուսանողների ձերբակալման և շինութեան աւերման պատճառով, դասախօսութիւնների ընթերցումը հազիւ շուտով վերսկսվի:

ԲՐԻՒՍՍԷԼ, 23 հոկտ.: Հրդեհը ոչնչացրեց ներքին և արտաքին գործերի մինիստրութիւնների արխիւների մեծ մասը:

24 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Գեներալ-ադիւտանտ Կուրօպատկինի ամենահպատակ հեռագիրները. 1) հոկտեմբերի 22-ին խունխուզների աւազակախումբը յարձակում գործեց Խէյլունդզեանեան նահանգի ռուսական ընդհանուր կօմիսար՝ ընդհանուր շտաբի փոխ-գնդապետ Բօգդանօվի վրա, որը Հեռաւոր Արևելքի փոխարքայի հրամանով գնացել էր խուզարկութիւն կատարելու Մօնգօլիայի կողմը՝ երկու թարգմանների և մէկ զինւորի ուղեկցութեամբ, երկու վերստ հեռաւորութեամբ չինական արևելեան երկաթուղու Դուչցինշան կայարանից, և այդ ժամանակ փոխ-գնդապետ Բօգդանօվ գերի ընկաւ, իսկ թարգմաններից մէկը սպանվեց: Երէկվայ թւին ուղարկված հեծեալ զօրամասերը գտան երկաթուղու գծի վրա սպանված փոխ գնդապետ Բօգդանօվի, թարգմանի և զինւորի մարմինները: Բռնված են երկու խունխուզ: Մարմինները բերված են Խարբին: Յանցաւորներին գտնելու և գործի հանգամանքները պարզելու համար միջոցներ են ձեռք առնված թէ մեր կողմից, և թէ ցիցիկարեան դզեանդզիւնի կարգադրութեամբ»: 2) Հոկտեմբերի 23-ից. «Հոկտեմբերի լոյս 23 ի գիշերը հակառակորդը յարձակում գործեց գընդերից մէկի դիրքի վրա բանակի աջ թևի վրա: Յարձակումը յետ մղվեց: Ճապօնացիները ընկած թողեցին 30 դիակներ: Մեզ մօտ սպանված են մէկ պրապօրշչիկ և 5 զինւոր, վիրաւորված են 6 զինւոր: Հոկտեմբերի 22-ին, մութն ընկնելիս, կամաւոր կօմանդաները Ցուաւինլինզցի գիւղում, 2 վերստ դէպի արևելք Կուղեաջա գիւղից, գտան ճապօնացիների նշանաւոր թիւ, որոնք փայտ էին կտրում և դուրս էին բերում իրանց դիրքից: Մօրտիրային բատարէան գիշերվայ 11 ժամին կրակ բացեց Ցուաւինլինզցի գիւղի վրա: Ճապօնացիները յետ նահանջեցին: Կամաւորները գրաւեցին գիւղը և առաջ շարժվեցին դէպի հարաւ, այսպէս անուանված «Երկսապատեան բլուրը», որ գտնվում է մէկ վերստ հեռաւորութեամբ դէպի հարաւ Ցուանլինզվիից, որ ուժեղապէս գրաւված էր հակառակորդից: «Երկսապատեան բլրագագաթի» վրա ադմուկ անելուց յետոյ ճապօնացիները մաքրեցին ըստորին խրամատները, այդ մասում պահապաններ կանգնեցրին մի փոքր դէպի հարաւ: Հակառակորդի հետ պատերազմական ընդհարումների մասին հոկտեմբերի 23-ին զեկուցումներ չեն ստացվել:

ՄՈՒԿԴԷՆ, 24 հոկտեմբերի: (Սեփ. Թըղթակցից): Մեր կամաւորները հոկտեմբերի 21-ի գիշերը թակարթ սարքեցին Խուանլինդզան գիւղի մօտ, սուինների առան ճապօնական կէս վաշտը և 15 մարդու կորուստ պատճառելով, հեռացան, երբ ճապօնացիներին սկսեցին մօտենալ օժանդակ զօրքեր, ունենալով 4 վիրաւորներ: Հոկտեմբերի 22-ին մեր կամաւոր կօմանդան դուրս մղեց ճապօնացիներին նրանց շինած խրամատից և քանդեց այդ խրամատը: Մեզ մօտ վիրաւորվեցին 2 կամաւոր: Հակառակորդը բատարէայի կրակով սաստիկ ռմբակոծում էր մեր բէդուտը Շանլադզի գիւղի առջև: Մեր մօրտիրային բատարէայի զինւորները ռմբակոծում էին Իւդէլադզի գիւղը, որն այրեցին: Այդտեղից յետ քաշվելով, ճապօնացիներն ընկան մեր արագաձիգ բատարէայի կրակի տակ: Մեր բատարէաները ռմբակոծում էին նոսր կրակով ճապօնացիների խրամատները և Լինշիպու գիւղը:

ՀԷԼՍԻՆԳՖՕՐՍ, 24 հոկտեմբերի: Ժամանեց գեներալ-նահանգապետը:

ԴՄԻՏՐՕՎ, 24 հոկտեմբերի: Հասան 10 վիրաւորներ. 6 զինւորներ պետեղվեցին յատուկ շինված հիւանդանոցում:

ԲԼԱԳՕՎԷՇՉԷՆՍԿ, 24 հոկտեմբերի: Խիստ միջոցներ են ձեռք առնվում առաջին անհրաժեշտութեան առարկաների գների արուեստական բարձրացման դէմ վաճառականների կողմից: Զինւորական նահանգապետը ոստիկանական կալանաւորութեան ենթարկեց մի առևտրականի: Արքունական 60000 ր. փոխառու գումարը մսի առևտրի համար վերցրեց տեղական տաւարաարդիւնահանական ընկերութիւնը, պարտաւորվելով ծախել մսի զանազան տեսակների փութը 23 և 19 կօպէկով:

ԽԱԲԱՐՕՎՍԿ, 23 հոկեմբերի: Ճանապարհ ընկաւ դէպի գործող զօրքը գեներալ Լինէվիչ, որը կանչված է գլխաւոր հրամանատարի հրամանով: Ժողովրդականութիւն վայելող գեներալի և Պէկինի պատկառելի հերոսի ողջերթը հանդիսաւոր, սրտագին բնաւորութիւն ունէր: Արտասանվեցին սրտաշարժ ողջերթի ճառեր: Չը նայելով պատկառելի հասակին, գեներալը ապշեցնում է իր առոյգ տեսքով և եռանդով:

ԼՕՆԴՕՆ, 24 հոկտեմբերի: (Րէյտէր): Ճապօնական միսիան հրատարակեց բանակի հրամանատարի հետևեալ հեռագիրը Պօրտ-Արտուրի մօտ: «Աջ զօրասիւնը և կենտրօնական զօրասիւնի մի մասը գրաւեցին Շունշուշան և Էրլունգշան մարտկոցների և Տանցզիգուանշանից դէպի հիւսիս գտնվող մարտկոցների թեքուածքների գագաթնագիծը. կենտրօնական զօրասիւնի մի ուրիշ մասը, չը նայելով ռուսների խիստ կրակին, գրաւեց մարտկոց II, բայց ռուսները մի քանի հակայարձակումներ գործեցին և, մենք հարկադրված էինք թողնել նրան: Գեներալ Չինօյէ նորից գրաւեց նրան և խլեց երեք դաշտային թնդանօթ, երկու գնդաձիգ և ուրիշ մի թնդանօթ: Նոյն օրն և եթ ձախ զօրասիւնը տիրեց Կօրիեամա մարտկոցին, որ գտնվում է Տունցզիգուանշանից դէպի հիւսիս-արևելք: Հոկտեմբերի 18-ին ճապօնացիները սկսեցին յարձակումը նաւահանգստի աւազանի վրա, կրակ բանալով լայնաբերան և ծովային թնդանօթներից: Քաղաքի հիւսիսային մասում լսվում էին սաստիկ պայթիւններ: Հոկտեմբերի 21-ին ճապօնացիները խիստ թնդանօթաձգութիւն սկսեցին աւազանի և ուրիշ տեղերի վրա նաւահանգստից դէպի արևելք, ուր 12 ժամ 15 րոպէին կէսօրից յետոյ սկսվեց հրդեհ, որ շարունակվեց մինչև առաւօտեան 4 ժամը:

ՍՈՒԷՑ: (Րէյտէր): Բրիտանական «Գերմիօն» կրէյսէրը հասաւ այստեղ և, անցնելով ջրանցքը, սպասում է այստեղ ռուսական նաւատորմի գալուն:

ՎԻԷՆՆԱ, 24 հոկտեմբերի. Գերմանական կառավարութեան ներկայացուցիչները ժամանեցին այստեղ առևտրական դաշնագիրը կապելու վերաբերեալ բանակցութիւններին մասնակցելու համար:

ՄԻՆՍԿ: Ֆօնդ է կազմված՝ Հեռաւոր Արևելքում սպանված տեղացիների ընտանիքներին, այրիներին և որբերին օգնելու համար:

ԲԱԼՏԱ: Նահանգական զէմստվօն նշանաւոր գումար յատկացրեց գաւառի պատերազմ գնացող պահեստի զինւորների ընտանիքներին ապահովելու համար:

25 հոկտեմբերի

ՄՈՒԿԴԷՆ, 23 հոկտ: (Րէյտէր): Երկու բանակները կանգնած են այնքան մօտ, որ չեն կարող այլ ևս մանեօվր անել: Ճապօնացիները սահմանափակվում են գիշերային յարձակումներով: Ռուսական զօրախմբերը մտնում են ճապօնացիների բռնած գիւղերը և սարսափ են ներշնչում: Մի անգամ նրանց աջողվեց ձըգել ձեռքի ռումբեր ճապօնական օֆիցէրների գրաւած կացարանը: Ռուսաց գլխաւոր բանակատեղին և հակառակորդների գլխաւոր ոյժերը դիրքեր են գրաւում միմեանց դէմ դաշտի վրա: Խունպօ թումբը գրաւեցին ճապօնացիները, իսկ Սօսպօմ թումբը՝ ռուսները: Հակառակորդների մօտիկութիւնը սպառնում է առաջ բերել սոսկալի ընդհարումներ: Ռուսները և ճապօնացիները գրաւում են Լինշինպուն գիւղի զանազան մասերը: Հոկտեմբերի 20-ին Մուկդէն հասան կանայք և երեխաներ Ֆինշուապուից, Տաշանի մօտից: Զօրքերի մեծ մասը տեղաւորված է գիւղերում, որոնք կազմում են երկար գիծ, որը այն տպաւորութիւնն է թողնում, որ նրան գրաւող զօրքերը հեշտութեամբ թոյլ չեն տայ իրանց յետ մղել: Մարդիկ արիաբար տանում են զրկանքները:

ԼՕՆԴՕՆ: «Րէյտէրի» թղթակիցը ռուսաց արևելեան բանակի մօտ հեռագրում է հոկտ. 24-ից, որ վերջին օրերում բանակը անգործունեայ էր: Այսօր ձիւն եկաւ: Պատրաստութիւնները ձմերելու Մուկդէնում շարունակվում են լայն ծաւալով: «Րէյտէրի» թղթակիցը Կուրօկիի բանակի մօտ հաղորդում է, որ անցեալ շաբաթ ցուրտ էր անում և կատաղի

մրրիկ էր կարկտախառն ու ձիւնախառն։ Գետինը սառել էր։ Ջինուորները սակաւ են կրակ անում, վախենալով գրաւել ռուսական կրակը։ Որտեղ ճապօնացիները չեն կարողանում տեղաւորվել չինական ֆանզաներում, այնտեղ նրանք ճարպիկօրէն շինում են խուրձերից հիւղեր։ Բաժանում են մորթապատ վերարկուներ։ Բանակի դրութիւնը անփոփոխ է։

ՏԵԱՆՑԶԻՆ, 25 հոկտ. (Ռէյտէր)։ Տէլինից եկած լուրի համաձայն, ռուսները ամեն օր աջակից զօրքեր են ստանում։

ՉԻՖՈՒ. (Վօլֆ)։ Վլադիվօստոկ հասաւ «Տունկուզ» շոգենաւը։ Նաւապետի ասելով, որ դուրս է եկել Վլադիվօստօկից հոկտեմբերի 19-ին, բերդը լաւ ամրացրած է։ Ամրութիւնները սկսվում են մի քանի կիլօմէտր քաղաքից հեռու։ Շարունակ գալիս են շոգենաւեր՝ բեռնաւորված ուտելեղէնի և ռազմամթերքի պաշարներով, ինչպէս նաև թնդանօթներով և պատերազմական այլ կարեւոր նիւթերով։ Ճապօնացիները դիտաւորութիւն չունեն հեռանալու քաղաքից։ Եթէ ճապօնացիները փորձեն պաշարել նրան՝ իրանց առաջ կը գտնեն երկրորդ Պորտ-Արտուր։ Բեռնաւորված նաւեր գալիս ու գնում են իւրաքանչիւր օր։ Ածխի ահագին պաշարներ կան հարեւան ածխահանքերում։

ԱԼԺԻՐ, 24 հոկտ. (Ռէյտէր)։ Այստեղ հասաւ «Սվետլանա» շոգենաւը՝ ըստ երեւոյթին տեղեկութիւններ ստանալու համար ականակիրների նաւախմբի մասին, որոնց մեկնելու լուրը արդէն հաղորդված է։ Շոգենաւը շարունակեց ճանապարհը։ Անցաւ նաև նաւատորմը՝ արեւելակողմի ընթացքով։

ՏՈՒՆԻՍ. (Ռէյտէր)։ Այստեղ հասան երեք ռուսական ականանաւեր։

ՏԱՆԺԵՐ. (Ռէյտէր)։ Բալտիական նաւատորմի նաւերը ճանապարհ ընկան դէպի Մադագասկար, ուր նրանք կը վերցնեն ածուխ և ուտելեղէն։ Նաւատորմը կը մտնի միայն ֆրանսիական նաւահանգիստները։ Կանգ առնելու մերձաւորագոյն տեղը նշանակված է Դակարում, Սենեգամբիայում։ Ֆրանսիական և գերմանական կառավարութիւնները տեղեկացրին, որ բալտիական նաւատորմի նաւերը չը պէտք է կանգ առնեն նաւահանգիստներում 24 ժամից աւելի։ Սակայն կասկած չը կայ, որ երբ յայտարարվի, թէ փչացած են նաւային կայանները, թոյլ կը տրվի նրանց կանգ առնել աւելի երկար։ Անգլիական ծովակալութիւնը կարգադրեց, որ անգլիական նաւերի շղթան, ունենալով իրանց վրա անթել հեռագրի գործիքներ, շարունակ յարաբերութեան մէջ գտնվի Րօժեստվենսկի ծովապետի հետ, այնպէս որ ռուսական կառավարութիւնը կարողանայ, կարեւոր դէպքում, հաստատութիւն կամ հերքումն ստանալ նրանից այն յայտարարութիւնների վերաբերմամբ, որ կանեն բալտիական նաւատորմից Եւրօպայում մնացած օֆիցերները։

ՊԵՏՐՕՊԱՎԼՕՎՍԿ. 25 հոկտ.։ Այստեղից դէպի Պետերբուրգ անցաւ գեներալ-Ադիւտանտ Ալեքսէև։

ՄՕՍԿՎԱ. Տեղի ունեցաւ չեխական ակմբի հիմնադիրների ժողովը Մօսկվայում։ Ընտրված են նախագահ և խորհրդի անդամներ։

ԿԱԶԱՆ։ Ուղարկվեց դէպի Հեռաւոր Արեւելք սանիտարական օգնական գնացք։

ՕՐԵՕԼ։ Սենատը բեկանեց Ելեցի քաղաքային խորհրդի ձայնաւորների ընտրութիւնը, որ տեղի էր ունեցել 1902 թւին և առաջարկեց նոր ընտրութիւն կատարել։

ԵԱԿՈՒՏՍԿ։ Երկրի աշխարհագրութիւնը թոյլ չը տուեց ճապօնացիներին արտահանել դէպի Ճապօնիա նոյն իսկ մի նաւով աղած ձուկ։ Ի նկատի ունենալով ձկան այն ահագին քանակութիւնը, որ տարվում էր դէպի Ճապօնիա յիշված ծովափից երեք հարիւր նաւերով, կարելի է հաստատապէս ասել, որ Ճապօնիայի ազգաբնակութեան մեծ մասը նեղվում է ուտելիքի պակասութիւնից, որոց մէջ, բրնձից յետոյ, առաջին տեղը բռնում է օխոտսկ—կամչատկայի ձուկը։ Եթէ ճապօնացիները չեն կարողացել առաջուց պատրաստել ձկան պաշար՝ հազիւ թէ նրանք կարողանան հերքել, որ ճապօնական ժողովրդին սպառնում է սարսափելի սովի ու ...կանը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Գեներալ լէյտենանտ Սախարօվի հեռագիրը գլխաւոր շտաբին 1904 թւի հոկտեմբերի 24 ից. «Հոկտեմբերի 22-ին կամաւորները պօդպօրուչիկ Վօրօտնիկօվի հրամանատարութեամբ, մտան ճապօնական խրամատները Ծուտախայեան բարձունքի առջ, ուր, մէկ ամբողջ օր դիմանալով, ճանդուն հրաձգութիւն էին շարունակում հակառակորդի հետ, որը գրաւած ունէր խրամատները բարձունքի ստորոտում։ Նոյն թւի առաւօտեան մեր մի քանի թնդանօթները առաջ դրվեցին գիւղի վրա անանուն գիւղում, մէկ վերստ դէպի հարաւ Գուանտուն գիւղից, և ռմբակոծեցին Իւդյլյացզի գիւղը, որ գտնվում է մէկ վերստ դէպի հարաւ Սախէպուից և հակառակորդի ամրութիւնը Ծուտախայեան բարձունքի վրա։ Գիւղը ռմբակոծվում էր և պաշարող բատարէայով։ Շնորհիւ կազմակերպված դիտողութեանը արագաձիգ թնդանօթների, մորտիրների և պաշարողական թնդանօթների կրակի վրա, արագութեամբ որոշվեց հեռաւորութիւնը, այնպէս որ Իւդյլյացզի գիւղում հրդեհվեցին ֆանզաները և աւերվեցին հողային ծածկոյթները ամրութեան մէջ, և թնդանօթների ու մորտիրների շրապնէլային կրակը հարուածում էր ծածկոյթին դրկված հակառակորդին։ Թշնամու բատարէաները—մինչև կէս օր երկու, իսկ օրվայ վերջում հինգ—մինչև մութը վրա հասնելը անաջող կերպով որոնում էր մեր դիմակաւորված բատարէաները, արձակելով մինչև 1000 փշրվող ռումբեր և շրապնելներ և մեծ կորուստներ չը հասցնելով, մեր զօրքերի լաւ ծածկված դրութեան պատճառով, թէ պատերազմական գծերում և թէ պահեստազօրքերում։ Հակառակորդի յաճախ կրակի դէմ մենք արձակեցինք 92 ռումբեր ո 4 մորտիրային շրապնէլներ և 90 արագաձիգ փամփուշտներ։ Հոկտեմբերի լոյս 24-ի գիշերը մեր զօրաբաժնից Պուտիլօվեան լեռնագագաթի մօտ ուղարկվեց կամաւոր կօմանդաների հետ միասին մորտիրային մի գրաժաս հակառակորդին անհանգստացնելու համար։ Ջօրամասը գնդակոծեց այն գիւղը, որ գրաւել էր հակառակորդը։ Կամաւորները ամբողջ ճակատի վրա անհանգստացնում էին նրա առաջապահ մասերը։ Հակառակորդի գրաւած Շուլինզգա գիւղում կամաւորները այրեցին մէկ ֆանզա։ Այսօր զեկուցումներ չեն ստացված հակառակորդի հետ ունեցած պատերազմական ընդհարումների մասին»։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ձեռնարկութիւն Կայսերական Թատրոնների արտիստ Լ. Գ. Դօնսկօյի

Այսօր, երեքշաբթի, հոկտ. 26-ին նախավերջին գաստրօլ Պետրօվա-Զվանցեվայի, մասնակցութեամբ Դօնսկօի, տ.տ. Դօնսկօյ Էյխէնվալդի, Նիկիտայի, Պետրօվօյ-Զվանցեվայի, Խարիտօնօվայի, պ.պ. Դօնսկօի, Կօմարօվի, Պօրուբօնօվսկու, Զալէնսկու և Մուրատօվի կը ներկայացվի

ԿԱՐՄԷՆ

օպեր. 4 գործ. երաժ. Բիզէի։
Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8 ին։

Վաղը, չորեքշաբթի, հոկտ. 27-ին, վրաց դրամատիկական ընկերութեան ներկայացում. կը ներկայացվի ՆՕՎԻ ՄԻՐ, դրամա 4 գործ., 7 պատկ. հեղ. Բարբէշտի, թարգ. Վ. Կանդելակի։ Հինգշաբթի, հոկտ. 28-ին, առաջին անգամ մասնակցութեամբ Կայսերական Թատրոնների դերասանուհի Մ. Էյխէնվալդի կը ներկայացվի ԵՒԳԷՆԻՅ ՕՆԷԳԻՆ, երաժշ. Չայկօվսկու։

Պատրաստում են ներկայացնելու առաջին անգամ «օր. Ֆիֆի», օպ. 1 գործ. երաժ. Կիւի։

1—1 Կառավարիչ՝ Ի. Ա. Կէլէր

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Երեքշաբթի, հոկտեմբերի 26 ին, Թիֆլիսի Ժողովարանի սիրողների խումբը, անդամների, կանդիդատների և նրանց ընտանիքների համար կը ներկայացնէ

Առաջին անգամ

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒ

Կօմ. ֆարս 3 գործ. հեղ. Ի. Մեասնիցկիի, թարգմ. Յ. Շահնազարեանի։

Մասնակցում են. տ. Յակոբեան, օր. Մելիք-Ադամեան, Էմինեան, Բուչուկուրի, Տէր-Աստուրեան. պ.պ. Տէր-Գրիգորեան, Խաչիկեան, Սափարեան։

Տեղերի գները 1 րուբլ. մինչև 30 կօպ.
Սկիզբը ճիշդ ժամը 8½-ին երեկոյեան։
Աշակերտները ընդունվում են ուսումնարանական իշխանութեան թոյլտուութեամբ։
Ներկայացումից յետոյ

ՊԱՐԵՐ

2—2 Ռեժիսսօր Գ. Վ. Միրաղեան

Լոյս տեսաւ
ՌԱՖԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԻ
ԵՐԿԵՐԻ III ՀԱՏՈՐԸ

Գինն է 1 րուբլի։

Ծախվում է Կովկասի բոլոր հայ գրավաճառների մօտ։ Պահեստը՝ Նոր-Նախիջեւանում, Մինաս Բերբերեանի մօտ։ 1—5

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

յայտարարում է Թիֆլիս քաղաքի բնակիչներին, որ քաղաքային Ջրանցքի Ջրամբարների լուանալն ու մաքրելը նշանակված է հետեւեալ օրերում. երեքշաբթի՝ հոկտեմբերի 26-ին—վերին Ջրամբարինը, հինգշաբթի՝ հոկտեմբերի 28-ին—Ներքին Ջրամբարինը, երկուշաբթի՝ նոյեմբերի 1-ին Դավիդօվսկի Ջրամբարինը իսկ երեքշաբթի՝ նոյեմբերի 2-ին Մնացականեան Ջրամբարինը։ Այդ պատճառով քաղաքային վարչութիւնը խնդրում է բնակիչներին նախօրօք ջրի պաշար վերցնել։ Ջրամբարները կը լցվեն միայն հետեւեալ օրը երեկոյեան։ 1—1

Լոյս տեսաւ Մ. ՋՄՇԿԵԱՆԻ, առաջիկայ

1905 թ. „ԾՈՑԻ" ՕՐԱՑՈՅՑԸ.

Իսկ ամսիս վերջին՝ «ՍԵՂԱՆԻ», «ՊԱՏԻ» և «АРМЯНСК. КАЛЕНДАРЬ» օրացոյցները։

Ցանկացողները թող շտապեն յայտնել, որպէս զի ժամանակին կարողանանք հասցնել։

Հասցէն. Թիֆլիս՝ Մակար Ջմշկեան։

(Ե. շ.) 6—13

ՎՕԿԶԱԼԻ ՀԱՆԴԻԵՊ,

Մելիք-Ղարագեօզեանի տանը

Նոր բացված „ԳԻԳԻԵՆԱ" խանութում միշտ կարելի է ձեռք բերել ամենաթարմ և մատչելի գներով կարագ, շվէյցարական, հօլլանդական և տեղական պանիրներ, սմետան, տվօրօգ, մեղր, հալած իւղ, հաւկիթ, քաղցրաւենիներ և այլն.

Նոյնպէս ցանկացողներին ոչ պակաս երկու կրուժկա կաթ օրական, ուղարկվում է տուն։

(Չ. ռ. կ.) 5—6

ԲԱՑՎԱԾ Է 1905 Թ.

ՄՈՒՐՃ

ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳՐԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Նոր շրջան, V տարի)

Խմբագրութեան եւ աշխատակիցների նոյն կազմով։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ

Ռուսաստանում՝ տարեկան 10 ր., կէս տարին 6 ր., 1 ամսուան 1 ր.: **Արտասահման՝** տարեկան 12 ր. (32 ֆ.) կէս տարին 7 ր. (18 ֆ.), 1 ամսուան 1 ր. 20 կ. (3½):

Զանօրութիւն. Բաժանորդագինը կարելի է վճարել նաև մաս-մաս. սկզբում 5 ր., մայիսի 1-ին 3 ր. և յունիսի 1-ին 2 ր.—կամ՝ սկզբում 5 ր և յունիսի 1-ին 5 րուբլի։ Գիւղական քահանաների և աշակերտների համար տարեկան բաժանորդագինն է 8 րուբլի Ռուսաստանում։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ Է

Թիֆլիսում—խմբագրատանը (Ճավճավաձեան փողոց, տ. № 16)։
Կայսրութեան այլ տեղերից պէտք է գրել՝ Тифлисъ, въ редакцію журнала «Мурчъ».
Արտասահմանից՝ Tiflis. Rédaction de la revue «MOURTCH».

Բացի այդ՝ «Մուրճ»-ին կարելի է գրվել նաև Թիֆլիսում—«Գուտենբերգ» գրավաճառանոցում։ Բաքուում—Մ. Տ.-Դանիէլեանի մօտ, «Ենդրանիկ» ընկ. գրատ.։ Երեւանում—«Արարատ» գրախանութում։ Կարսում—Համազասպ Տէր-Խաչատրեանի մօտ։ Եգիպտոսում—Դօկտօր Կ. Փաշայեան-Խանի մօտ (Ալեքսանդրիա)։

Ամբողջ Պարսկաստանի համար գործակալներն են պ.պ. Լևոն Բաբայեան և Ալեքսան Թումեանց Թեհրանում

1905 թ. այն նոր բաժանորդները, որոնք կը գրվեն մինչև դեկտեմբերի 1-ը՝ վճարելով տարեկան ամբողջ բաժանորդագինը միանուագ, կը ստանան իբրև պրեմիա Ջէյմս Մօրիէրի «Հաջի Բաբայի արկածները Պարսկաստանում» գիրքը։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։ Յայտարարութիւնների համար վճարում են—1 երես բնող յայտարարութեան համար 15 ր., ½ եր.—8 ր., ¼ եր.—4 ր., տողատեղ (կօրպ.)—40 կ.։

Ձեռագիրները, նամակները և ծրարները պէտք է ուղղել խմբագրութեան, ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ անունով։ 1—5

Կիրակի, նոյեմբերի 7-ին, առաւօտեան ժամի 11-ին Արտիստական Թատրոնի փոքրիկ դահլիճում կը կայանայ

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Զբաղմունքի առարկաները.

1) Իսկական անդամների ընտրութիւն։
2) Զեկուցումն ընկերութեան վարչութեան գործունէութեան մասին ընկերութեան հիմնադրութեան օրից.
3) Դրամական հաշիւ անցեալ թատրօնական տարվայ։
4) Զեկուցումն վերստուգող յանձնաժողովի։
5) Նախահաշիւ 1904/5 թատրօնական տարվայ։
6) Զեկուցումն տիկին Մակարեանի անուան մրցանակաբաշխութեան յանձնաժողովի։
7) Վարչութեան երեք անդամների ընտրութիւն։

Ծ ա ն. ա. Եթէ ժողովը՝ նոյեմբերի 7-ին անդամների սակաւութեան պատճառով չը կայանայ, կը յետաձգվի նոյեմբերի 14 ին, առաւօտեան ժ. 11 ին, երբ կայացած կը համարվի ներկայ եղող անդամների թւից անկախ։

Ծ ա ն. բ. Նոյեմբերի 7-ին ընդհանուր ժողովին իրաւունք ունեն մասնակցել միայն այն անձինք, որոնք վճարել են 1903/4 թատրօնական տարվայ անդամավճարը։ (26,31,7) 1—3

Լոյս տեսան
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
№ 5, 7, 8 գրքերը

№ 5—ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, Լէօի

I Հատոր, երկրորդ տպագրութիւն, փոփոխած, լրացրած և էժանացրած

(Առաջին տպագրութիւնը 453 էջ էր և արժէր 1 ր. 50 կ., ներկայ հրատարակութիւնը 548 էջ է, աւելի մեծ ծաւալով և արժէ 1 ր. 20 կ.)։

Ճանապարհածախսով 1 ր. 40 կ.

Տասը հատ միանգամից գնողը ստանում է 10% զիջումն և ճանապարհածախս չէ վճարում։

№ 7—«ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ», Արշ. Միխիթարեանի, գինն է 40 կ.։
№ 8—«ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆԵՑՈՒԿՆԵՐԸ», դրամա Իբսէնի, գինն է 50 կ.։

Այս երեք գրքերը միասին գնողը ճանապարհածախս չէ վճարում։

Դիմել Հանրամատչելի Գրադարանի խմբագիր-հրատարակիչ Հ. Առաքելեանին, Թիֆլիս, «Մշակի» խմբագրութիւն։

Թիֆլիսի քաղաքային վարկի ընկերութեան վարչութիւնը

Սրանով յայտարարում է, որ ընկերութեան կանոնադրութեան § 77-ի համաձայն՝ 1904 թւի հոկտեմբերի 27-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին ընկերութեան շինութեան մէջ, Պուշկինեան փողոց, սեփական տան մէջ լինելու է հրապարակային աճուրդ կամաւոր գնից սկսած, ծախելու հետեւեալ կալուածները, որ մնացել են ընկերութեան վրա.

1) Րիբակօվ Պ. Ի.—մի հողաբաժին, 145 քառ. սաժէն տարածութեամբ, վրա մի երկյարկանի տուն՝ ներքնայարկը, 4 հատ երկյարկանի ֆլիգէլները հետը, X քաղաքամասում՝ I Մալականեան փողոցում։

Այդ կալուածի վրա այժմ կայ 15,377 ր. 83 կ. իսկական պարտք և 1231 ր. 71 կ. ապառիկ։

2) Տէր Պօղոսեան Օ. Դ.—100 քառակ. սաժէննոց մի կտոր հող, վրան 3 յարկանի մի տուն, ներքնայարկով և կողմնակի շէնքերով. I քաղաքամասի Ուդելնի փողոցի վրա։

Այդ կալուածի վրա այժմ կայ 21,039 ր. 02 կ. իսկական պարտք և 2457 ր. 99 կ. ապառիկ։

Վերոյիշեալ կալուածների աճուրդը կը սկսվի այն գումարից, որ կառաջարկեն գնել ուզողները, իսկ աճուրդի հաստատութիւնը կախված կը լինի Ընկերութեան Վարչութեան և Վերահսկող Կօմիտէտի միացեալ նիստից։

Աճուրդի մասնակցել ցանկացողները պէտք է, իբր գրաւական, ընկերութեան գանձարանին յանձնեն 500-ական րուբլի յիշված ամէն մի կալուածի համար։

Եթէ գնողը ցանկանայ, նրա վրա կը դարձվի յիշված կալուածների հիմնական պարտքը։

Աճուրդի մանրամասն պայմանները և ծախվող կալուածներին վերաբերող բոլոր թղթերը և դօկումէնտները ցանկացողները կարող են տեսնել, նոյնպէս և ստանալ անհրաժեշտ տեղեկութիւններ Ընկերութեան Վարչութիւնից՝ ամեն օր առաւօտեան ժամը 10—2-ը, բացի կիրակի և տօն օրերից։ (հոկ. 16,19,21,23,25,27) 6—6

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 25-го октября 1904 г. Տպարան «ՀԵՐՄԵՍ» Ընկ. Типогр. Т—ва С. Назарянца и К. п. ф. «ГЕРМЕСЪ». Мад. ул № 15